

## NONVIOLENȚA - VALOARE SOCIALĂ NECESARĂ ÎN EDUCAȚIA COPILOR ÎN MEDIUL FAMILIAL ȘI CEL ȘCOLAR

### NONVIOLENCE –AS A SOCIAL VALUE REQUIRED IN EDUCATION OF CHILDREN IN THE FAMILY AND IN THE SCHOOL

**DAVIDESCU Elena, lector superior, drd.**  
USEM, Facultatea Psihologie și Asistență socială

**Summary:** *This article focuses on defining the concept of "non-violence" as a social value and the importance of promoting it in the family environment and in the school environment. The procedure for identifying and reporting cases of violence by employees of educational institutions is part of a comprehensive strategy to prevent violence against children launched in February 2013. It is mandatory for teachers and school heads to notify the guardianship authorities and other state institutions when a child is at violence risk. Nonviolence is the personal practice of being harmless to oneself and others, under all circumstances. It comes from the belief that harming people, animals, insects or the environment - is not at all necessary to achieve a result. Nonviolence refers to a general philosophy of abstaining from violence based on moral, religious or spiritual principles.*

#### **Introducere.**

În contextul educației și integrării europene, promovarea politicilor și valorilor sociale este considerată a fi un instrument ce sprijină democrația și coeziunea socială. Una dintre aceste valori sociale este „nonviolenta”, aplicată în numeroase domenii: politică, juridică, filosofie, cultură, agricultură, administrație, educație, medicină, etc., iar comunicarea nonviolentă a explorat un domeniu aparte: *cel al relației între oameni și al relației oamenilor cu ei înșiși*. Trăim într-o lume plină de provocări, în care copiii se maturizează cu rapiditate. Uneori, puntea de legătură între adulți și copii este atât de fragilă sub impactul nevoii lor de libertate, anturajului social și mediului școlar. De cele mai multe ori, încercarea de a clarifica ceea ce se întâmplă se soldează cu certuri, neînțelegeri, frustrări. Și asta pentru că adoptăm modalități ineficiente de comunicare. Pentru Jacques Salome, comunicarea este știința de a trăi.<sup>1</sup>

Anual, pe data de 30 ianuarie, în mai multe state din lume este marcată Ziua internațională a nonviolentei în școală. În acest context, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării publică datele raportului generalizat pentru semestru II al anului de studii 2016-2017 și pentru semestru I al anului de studii 2017-2018, privind cazurile raportate de violență asupra copilului.<sup>2</sup>

Termenul de „non-violență” este adesea conexas sau chiar folosit ca sinonim pentru „pace”. În ciuda faptului că mulți echivalează „non-violența” cu pasivitatea și pacifismul totuși, aceasta se referă la lipsa violenței, la alegerea persoanei de a nu face rău sau de a face mai puțin rău altora și arareori se poate confunda cu pasivitatea. Uneori non-violența poate fi și pasivă dar în general se manifestă printr-o anumită formă de acțiune.

**Scopul cercetării** constă în definirea „nonviolentei” ca valoare socială și necesitatea promovării ei în mediul educațional.

**Rezultate și discuții.** Conform datelor, în perioada ianuarie – mai 2017, angajații din sistemul educațional au raportat 5.110 cazuri de violență asupra copilului, care au avut loc în familie, școală sau în alte locuri și servicii din comunitate. Cele mai multe cazuri – 2.350 – se referă la violența fizică, alte 1.276 – la violența emoțională, iar 1.242 – la neglijare. În același timp, în perioada menționată au fost semnalate 206 cazuri de exploatare prin muncă și 24 de cazuri de abuz

<sup>1</sup>Salome J. Curajul de a fi tu însuși. Arta de a comunica conștient. Ediția a III-a. București: Curtea veche, 2008

<sup>2</sup><http://diez.md/2018/01/30/ziua-internationala-nonviolentei-scoala>

sexual. Totodată, potrivit raportului pentru semestrul I al anului de studii 2017-2018 (septembrie – decembrie 2017) privind cazurile suspecte și confirmate de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului, au fost identificate în total – 4.794 de cazuri, inclusiv, violență fizică – 2.316; violență psihologică – 1.141; abuz sexual – 17; neglijare – 1.260; exploatare prin muncă – 60 de sesizări. De remarcat faptul că în perioada ianuarie – mai 2017, instituțiile de învățământ au adus la cunoștința organelor de nivel local cu atribuții în protecția copilului – 972 de cazuri grave de violență asupra copilului. În perioada septembrie – decembrie 2017 au fost înregistrate 783 de cazuri.<sup>1</sup>

**Tabelul 1. Semnificații ale conceptului de „violență” (elaborare personală)**

| VIOLENȚĂ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>• Abandon</li> <li>• Abuz</li> <li>• Accidente</li> <li>• Acuze</li> <li>• Agresivitate</li> <li>• Altercații</li> <li>• Amenințare</li> <li>• Anxietate</li> <li>• Aroganță</li> <li>• Asuprire</li> <li>• Atac</li> <li>• Atitudine negativă</li> <li>• Autoritate exagerată</li> <li>• Blamare (dezaprobare)</li> <li>• Comparații</li> <li>• Competiție</li> <li>• Complex de inferioritate</li> <li>• Condamnare</li> <li>• Conflict</li> <li>• Confruntare</li> <li>• Confuzie</li> <li>• Constrângere</li> <li>• Criminal</li> <li>• Critica</li> <li>• Dezacord</li> <li>• Dezamăgire</li> <li>• Dezechilibru emoțional</li> <li>• Disconfort psihic</li> <li>• Discriminare</li> <li>• Dispreț</li> <li>• Distrugere</li> <li>• Dominare</li> <li>• Durere</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Falsitate</li> <li>• Forțare</li> <li>• Frustrare</li> <li>• Hărțuire</li> <li>• Ignorare</li> <li>• Impunere</li> <li>• Indiferență</li> <li>• Interdicții</li> <li>• Intimidare</li> <li>• Intoleranță</li> <li>• Invidie</li> <li>• Isterie</li> <li>• Izolare</li> <li>• Încăierare</li> <li>• Încordare</li> <li>• Înjosire</li> <li>• Înviniuire</li> <li>• Judecăți moralizatoare</li> <li>• Lovituri</li> <li>• Luptă</li> <li>• Maltratare</li> <li>• Manipulare</li> <li>• Marginalizare</li> <li>• Minciună</li> <li>• Mustrare</li> <li>• Nedreptate</li> <li>• Neglijare</li> <li>• Neîncredere</li> <li>• Nemulțumire</li> <li>• Nerăbdare</li> <li>• Obligare</li> <li>• Opoziție</li> <li>• Oprimare</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Părinte abuziv</li> <li>• Poreclire</li> <li>• Prejudecată</li> <li>• Presiune</li> <li>• Pretenții</li> <li>• Ranchiună</li> <li>• Răni</li> <li>• Răutate</li> <li>• Război</li> <li>• Răzbunare, revoltă</li> <li>• Refulare (respingere)</li> <li>• Refuz</li> <li>• Reproșuri</li> <li>• Revoltă</li> <li>• Sancționare</li> <li>• Schingiuire</li> <li>• Severitate</li> <li>• Silire</li> <li>• Spaimă</li> <li>• Stare difuză</li> <li>• Stereotipuri negative</li> <li>• Stigmatizare</li> <li>• Stres</li> <li>• Suferință</li> <li>• Superioritate</li> <li>• Supunere</li> <li>• Tachinări</li> <li>• Tentative de suicid</li> <li>• Terorizare</li> <li>• Traumatizare</li> <li>• Trădarea</li> <li>• Trufie, îngâmfare</li> <li>• Ură</li> </ul> |

<sup>1</sup><http://diez.md/2018/01/30/ziua-internationala-nonviolentei-scoala>

|                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                   |                                                                                                                               |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>• Etichetare</li> <li>• Exagerare</li> <li>• Excludere</li> <li>• Exigență</li> <li>• Exploatare</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Ordonare</li> <li>• Orgoliu</li> <li>• Ostilitate</li> <li>• Panică</li> <li>• Pedepsă fizică</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vanitate</li> <li>• Vătămare corporală</li> <li>• Victimă</li> <li>• Viol</li> </ul> |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

*Violența instituțională* sau intimidarea instituțională pot apărea atunci când umanitatea și demnitatea celor din cadrul instituțiilor nu sunt respectate; atunci când oamenii sunt percepuți ca un mijloc pentru atingerea unui scop. Acest lucru se poate întâmpla când școlile sau alte instituții de învățământ sunt tratate ca întreprinderi. Valorile acestor organizații pot fi mascate sub influența aparent inofensivă a softurilor folosite în mediul de afaceri, care conferă comunicării între personalul școlii un caracter corporativ. Instituțiile nonviolente sunt dezvoltate în concordanță cu necesitățile oamenilor din cadrul lor, cu mediul și cu comunitățile din jur.

Lumea aceasta reprezintă exact ceea ce am făcut noi din ea. Dacă astăzi o vedem feroce și crudă, este din cauza că noi am făcut-o să fie crudă prin atitudinile noastre. Dacă ne vom schimba pe noi înșine, vom putea schimba întreaga lume, or, schimbările din interiorul nostru încep odată cu schimbarea limbajului și a metodelor de comunicare.

**Tabelul 2. Nonviolența în cadrul valorilor incluzive<sup>1</sup>**

| VALORI INCLUZIVE                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                   |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Structură                                                                                                                                              | Relații                                                                                                                                                                                         | Spirit                                                                                                                            |
| <ul style="list-style-type: none"> <li>• Egalitate</li> <li>• Drepturi</li> <li>• Participare</li> <li>• Comunitate</li> <li>• Durabilitate</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Respect pentru diversitate</li> <li>• <b>Nonviolență</b></li> <li>• Încredere</li> <li>• Compasiune</li> <li>• Sinceritate</li> <li>• Curaj</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Bucurie</li> <li>• Dragoste</li> <li>• Speranță/optimism</li> <li>• Frumusețe</li> </ul> |

Jean-Marie Muller, filosof francez care susține puternic nonviolența, propune definiția următoare în cartea sa *Dicționarul nonviolenței*: „Gandhi este cel care a oferit Occidentului cuvântul „nonviolență”, traducând în engleză termenul sanscrit „*ahimsa*”, frecvent în textele literaturii hinduse, jainiste și budiste. Termenul este format din prefixul negativ „a” și substantivul „himsa” care semnifică dorința de a face rău, de a comite violență împotriva unei ființe. *Ahimsa* este recunoștința, împlânzirea, stăpânirea și transfigurarea dorinței de violență care sălășluiește în ființa umană și o împinge să excludă, să elimine și să ucidă o altă ființă umană”.<sup>2</sup>

În general, adepții filozofiei activiste a non-violenței folosesc diverse metode în campaniile lor de schimbare socială, apelează inclusiv la forme critice de educație și convingere, solicită necooperarea masei în anumite situații, nesupunere civilă, acțiuni directe nonviolente dar și anumite forme sociale, politice, culturale și economice de intervenție în diverse conjuncturi. Acțiunea non-violentă cuprinde în general trei categorii de manifestări: *actele de protest și persuasiune, necooperare și intervenție nonviolentă*.

Nonviolența, pentru mulți, implică și un respect, o reverență față de toate ființele simțitoare și non-sensibile. *Conceptul de non-violență presupune existența compasiunii și a unui simț al dreptății din partea adversarului*.<sup>3</sup>

<sup>1</sup>Booth T., Ainscow M. Indexul incluziunii: dezvoltarea procesului de învățare și participare în școli, Chișinău: Biotehdesign, 2015, 200 p. (p.16 -21)

<sup>2</sup>Keller F. Exerciții de comunicare nonviolentă, Trad. din l. franc. Popa L. București: Editura Trei, 2016, 239 p.

<sup>3</sup>[https:// cate-ceva-despre-non-violenta/](https://cate-ceva-despre-non-violenta/)

Nonviolentă nu este o strategie care ar putea fi utilizată astăzi, iar mâine să fie ignorată, nu este nici ceva ce v-ar face să fiți supus, neputincios și slab.

**Tabelul 3. Semnificații ale conceptului de „non-violență” (elaborare personală)**

| NONVIOLENȚĂ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>· Acceptare</li> <li>· Acord</li> <li>· Altruism</li> <li>· Autenticitate</li> <li>· Amabilitate</li> <li>· Angajamentul</li> <li>· Aprecieri adecvate</li> <li>· Armonie</li> <li>· Ascultare activă</li> <li>· Asertivitate</li> <li>· Atenție deosebită</li> <li>· Atmosferă deschisă/pozitivă</li> <li>· Autodeterminare</li> <li>· Autoapreciere adecvată</li> <li>· Bucurie</li> <li>· Bunăstare</li> <li>· Bunătate</li> <li>· Căldură sufletească</li> <li>· Colaborare</li> <li>· Compasiune</li> <li>· Comunicare empatică</li> <li>· Comunicare fără constrângere</li> <li>· Comunicare fără critică sau insultă</li> <li>· Comunicare non-conflictuală</li> <li>· Complicitate</li> <li>· Comportament adecvat</li> <li>· Cooperare</li> <li>· Cordialitate</li> <li>· Considerație</li> <li>· Creativitate</li> <li>· Claritate</li> <li>· Climat de libertate</li> <li>· Curaj</li> <li>· Datorie</li> <li>· Dăruire</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>· Devotament</li> <li>· Devoțiune (evlavie)</li> <li>· Dragoste</li> <li>· Dialog</li> <li>· Disponibilitate</li> <li>· Echilibru în relație</li> <li>· Echitate</li> <li>· Eficiență, eficacitate</li> <li>· Energie pozitivă</li> <li>· Entuziasm</li> <li>· Expulzare</li> <li>· Fericire</li> <li>· Fluiditate</li> <li>· Generozitate</li> <li>· Gratuitate</li> <li>· Grijă față de alții</li> <li>· Indulgență</li> <li>· Inspirație</li> <li>· Integritate</li> <li>· Interes</li> <li>· Intimitate</li> <li>· Iubire de sine</li> <li>· Iubire pentru ceilalți</li> <li>· Împărtășire</li> <li>· Împlinire</li> <li>· Încredere în sine</li> <li>· Încredere reciprocă</li> <li>· Încurajare</li> <li>· Înțelegere</li> <li>· Înțelepciune</li> <li>· Libertate</li> <li>· Liniște</li> <li>· Medierea</li> <li>· Negociere</li> <li>· Normalitate</li> <li>· Obiectivitate</li> <li>· Omenie</li> <li>· Onestitate</li> <li>· Optimism</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>· Participare</li> <li>· Permisivitate</li> <li>· Politețe</li> <li>· Prietenie</li> <li>· Profanare</li> <li>· Protecție, sprijin, ajutor</li> <li>· Prudență</li> <li>· Pace</li> <li>· Plăcere</li> <li>· Putere de voință</li> <li>· Răbdare</li> <li>· Recunoștință</li> <li>· Reciprocitate</li> <li>· Relaționare constructivă</li> <li>· Relaxare</li> <li>· Respect</li> <li>· Receptare</li> <li>· Respectarea opiniilor</li> <li>· Responsabilitate</li> <li>· Sacrificiu</li> <li>· Satisfacție</li> <li>· Schimb</li> <li>· Securitate</li> <li>· Sensibilitate</li> <li>· Siguranță</li> <li>· Simplitate</li> <li>· Sinceritate</li> <li>· Smerenie</li> <li>· Solidaritate</li> <li>· Speranță</li> <li>· Stimulare</li> <li>· Susținere</li> <li>· Toleranță</li> <li>· Transmite</li> <li>· Umanitate</li> <li>· Umor</li> <li>· Utilitate</li> <li>· Valorizare</li> </ul> |

|                                                                                                                       |  |  |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>· Demnitate</li> <li>· Descoperirea celui alt</li> <li>· Deschidere</li> </ul> |  |  |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|

Nonviolentă presupune cultivarea atitudinilor pozitive, care ar înlocui atitudinile negative ce ne domină. Orice lucru sau acțiune pe care le întreprindem sunt determinate de motive egoiste - ce voi obține eu din toate acestea?, cu atât mai mult într-o societate materialistă care înfloresc pe solul unui individualism puternic. Nici una dintre aceste atitudini negative nu duce spre consolidarea unei familii, societăți, comunități sau națiuni omogene.

*Nonviolentă* înseamnă să-i permiteți pozitivului din interiorul vostru să iasă la suprafață, să intervină. Să vă lăsați dominați de dragoste, respect, înțelegere, apreciere, compasiune și grijă pentru alții, în locul atitudinilor centrate pe sine, egoiste, meschine, pline de ură, de prejudecăți și suspiciuni agresive, care ne domină de obicei gândurile. Deseori auzim oamenii spunând: „*Lumea aceasta e crudă și nemiloasă, și dacă vrei să supraviețuiești, trebuie să devii și tu crud*”. Permiteți-mi, cu toată modestia, să nu fiu de acord cu această afirmație.

Nonviolentă nu este o strategie care ar putea fi utilizată astăzi, iar mâine să fie ignorată, nu este nici ceva ce v-ar face să fiți supus, neputincios și slab.

*Nonviolentă* presupune cultivarea atitudinilor pozitive, care ar înlocui atitudinile negative ce ne domină. Orice lucru sau acțiune pe care ie întreprindem sânt determinate de motive egoiste - ce voi obține eu din toate acestea? -, cu atât mai mult într-o societate materialistă care înfloresc pe solul unui individualism puternic. Nici una dintre aceste atitudini negative nu duce spre consolidarea unei familii, societăți, comunități sau națiuni omogene. Nu este important să ne unim în situații sau momente de criză și să ne demonstrăm patriotismul fâlfâind drapele; nu este de ajuns să devenim o supraputere, acumulând un arsenal care ar putea să distrugă de câteva ori această planetă; nu este suficient să subjugăm tot restul lumii prin capacitatea noastră militară, deoarece pacea nu poate fi construită pe fundamentul fricii.

Nonviolentă înseamnă să-i permiteți pozitivului din interiorul vostru să iasă la suprafață, să intervină. Să vă lăsați dominați de dragoste, respect, înțelegere, apreciere, compasiune și grijă pentru alții, în locul atitudinilor centrate pe sine, egoiste, meschine, pline de ură, de prejudecăți și suspiciuni agresive, care ne domină de obicei gândurile. Deseori auzim oamenii spunând: „*Lumea aceasta e crudă și nemiloasă, și dacă vrei să supraviețuiești, trebuie să devii și tu crud*”. Permiteți-mi, cu toată modestia, să nu fiu de acord cu această afirmație.<sup>1</sup>

Nonviolentă necesită ascultarea și înțelegerea punctului de vedere al altora și estimarea greutateii argumentelor, inclusiv a celor proprii. Pentru nonviolentă la copii și adulți trebuie dezvoltate abilitățile de negociere, mediere și soluționare a conflictelor. E nevoie ca adulții să manifeste nonviolentă în propriul comportament. În cadrul comunităților de egali, conflictele sunt rezolvate prin dialog mai degrabă decât prin constrângerea derivată din diferențele de statut și forță fizică. Aceasta nu înseamnă că oamenii evită să se provoace sau să fie provocați și neagă dezacordul. Însă ei folosesc provocările pentru a declanșa reflecția și descoperirea. Intimidarea are loc atunci când oamenii abuzează de puterea lor, cu scopul de a face altă persoană să se simtă vulnerabilă fizic sau psihologic. Hărțuirea și intimidarea persoanelor în bază de etnie, sex, dizabilitate, vârstă, orientare sexuală, convingeri și religie - toate sunt forme de violență. Dacă ne angajăm să respectăm nonviolentă, aceasta poate genera revizuirea unor modalități de rezolvare a conflictelor, asociate cu unele versiuni ale masculinității. Prin urmare, e nevoie să se ofere modalități alternative pentru cei cu

<sup>1</sup>Rosenberg M.- B. Comunicarea nonviolentă. Limbajul vieții, Chișinău: Editura Epigraf, 2005, 221 p.

o identitate robust masculină. Se va ajunge la dezmembrarea noțiunii de „a pierde fața” și „a pierde respectul” și a legăturii acestora cu „răzbunarea”. Trebuie căutat un echilibru între afirmare și agresiune. Furia este văzută ca un indicator important al puterii sentimentelor cuiva față de o persoană sau un eveniment, dar ea trebuie să fie direcționată către o activitate productivă, departe de o reacție agresivă.

Copiii învață observând comportamentul celorlalți din contextul lor de viață - părinți, bunici, frați sau surori, alți copii, educatori/profesori. Multe din comportamentele sociale și emoționale ale copilului se învață prin imitare și modelare și datorită faptului că adeseori adulții nu verbalizează regulile de comportament pentru copil. Pentru eficiență maximă, este dezirabilă dezvoltarea unei relații de comunicare și stabilirea regulamentului de lucru cu copiii [4, p.17].

De asemenea, pe lângă familie, grădiniței/școlii îi revine un rol important în educația și protecția copilului. De aceea, atunci când nevoile copilului nu sunt satisfăcute în familie, de acest lucru trebuie să se preocupe cadrele didactice prin diverse programe de prevenire.

**Tabelul 4. Întrebări și răspunsuri privind educația nonviolentă a copilului<sup>1</sup>**

| <b>Întrebare</b>                                                                                      | <b>Răspuns</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>Cum să educăm copii încă de la o vârstă fragedă la respect și non-violență?</i>                    | Primul pas pentru a preveni brutalitatea este educarea copiilor într-un anumit fel. Astăzi o persoană din trei este victima unei violențe, uneori cu rezultate tragice și... femei care mor mai mult din vina crimelor pasionale decât din boli sau accidente, și în 70% din cazuri criminalul a fost omul iubit.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <i>Ce să facem pentru a împiedica nașterea acestor violențe?</i>                                      | În casă trebuie să fie numai exemple bune. Educarea la non-violență înseamnă o educație sănătoasă și echilibrată afectivă, în sensul respectului față de celălalt, de egalitate între bărbați și femei. Este vorba despre valori care ar trebui transmise copiilor de la o vârstă fragedă, spunându-le modul în care s-au născut: în sensul că, dacă mama și tata nu ar fi fost tratați cu dragoste, respect și bunăvoință, astăzi nu ar exista fructul uniunii lor.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| <i>Familia trebuie să fie primul exemplu al unei relații echilibrate între un bărbat și o femeie?</i> | <p>Mamele ar trebui să transmită ideea că sentimentele sunt valoroase și că nu ar trebui să ne fie rușine să le exprimăm. Tata este modelul masculin de referință și din comportamentul său și de felul său de a relaționa cu partenera, copiii învață să se apropie de sexul opus.</p> <p style="text-align: center;"><b>Joaca cu sexul opus</b></p> <p>Încă din primii ani de viață, copii ar trebui să fie obișnuiți cu amestecul dintre sexe, jucându-se împreună și utilizând jucării “neutre”, nu exclusiv pentru băieți sau exclusiv pentru fete. De asemenea este bine ca ocazional, să propuneți schimburi de jocuri între frați și surori și să faceți cunoscut copilului cât mai repede posibil plăcerea de a sta în compania sexului opus, fără temeri și fără prejudecăți.</p> <p style="text-align: center;"><b>Mesaje de egalitate</b></p> <p>De la 6 ani încoace este ușor pentru copiii să trăiască un fel de fractură cu sexul opus... fetele formează grupuri mici, băieții refuză tot ce se referă la feminitate ca jocuri, culori, haine. Deși este vorba de o etapă normală de creștere, este important ca părinții să explice că anumite epitete sunt nepotrivite și ofensatoare.</p> <p style="text-align: center;"><b>A-și trata copiii lor la fel</b></p> |

<sup>1</sup><http://www.argumentpress.ro/non-violenta-se-invata-in-familie/>

|                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|---------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                 | <p>Indiferent de sex și adulți înșiși ar trebui să fie interschimbabili în rolurile lor... tata poate face curățenie și mama poate schimba becul. Numai de trăind cu spontaneitatea aceste situații se pot depăși idei preconcepute și diviziuni.</p> <p style="text-align: center;"><b>A-i învăța să spună NU</b></p> <p>Mulți bărbați violenți sunt de fapt oameni slabi și fără stimă de sine, incapabili să-și gestioneze frustrările. Neavând o structură puternică a personalității care să-i susțină, în fața unei dezamăgiri în dragoste, o respingere sau abandonare reacționează atacând. Pentru aceste situații este important cuvântul “NU” pentru copii... dacă nu sunt învățați să încaseze eșecurile, în timp, copii mici răsfățați cu fiecare cerere a lor vor deveni adulți pretențioși și egoiști care nu vor ști cum să facă față unui răspuns negativ sau o respingere.</p> |
| <i>Ce să le înveți pe fete?</i> | <p><i>Demnitatea, respectul de sine și independența</i> sunt valori ce trebuie transmise fetițelor. Cu privire la dreptul de auto-exprimare, există o linie între inocență și răutate, care adesea este neclară. Ceea ce pentru o femeie este un pupic simplu sau un fel de atitudine, poate fi interpretat ca o invitație tacită de a i se face avansuri. Pentru fete trebuie să fie clar că trebuie să se simtă liber, să se exprime cum doresc, dar evitând să se expună la riscuri. Fiecare persoană are datoria de a se proteja și de a se iubi și că acesta este adevăratul sens al decenței. Pe de altă parte, mamele nu trebuie să fie prea protectoare... interzicând fiicelor de a merge afară nu înseamnă că le va proteja pentru totdeauna.</p>                                                                                                                                     |

Rezultatele pozitive pot fi maximizate atunci când programele posedă următoarele caracteristici: oferă copiilor posibilitatea conștientizării și exersării în clasă a strategiilor de prevenție, dublată de feedback asupra performanței lor; prezintă materialul prin modalități stimulative și variate pentru menținerea și captarea interesului; familiarizează copiii cu concepte cum ar fi comportamentul asertiv, cu deprinderi de luare de decizii și de comunicare, pe care copiii să le folosească în situații zilnice și nu numai pentru a se apăra de abuz: subliniază repetat necesitatea ca potențialele victime să spună ori de câte ori cineva continuă să îi atingă, într-un mod care le produce disconfort; stimulează

La data de 6 februarie 2018, personal am participat la București, în cadrul unei ședințe de practică în Comunicarea Nonviolentă (CNV), organizată de **Monica Reu** - primul trainer român certificat de *Center for Nonviolent Communication*. Dna *Monica Reu* este fondatorul și președintele *Asociației pentru Comunicare Nonviolentă* și este formator CNFPA și organizează și conduce workshop-uri de CNV din anul 2004, împărțind metoda în cursuri deschise, grupuri de practică, tabere de familie, școli și instituții. Pasiunea ei este sprijinirea dascălilor, a părinților și a cuplurilor în implementarea acestui model de comunicare în viața de zi cu zi.

#### **Concluzii:**

- Toate lucrurile trebuiesc făcute CU MĂSURĂ! Să păstrăm în toate un echilibru și abia atunci atingem armonia;
- Nici o schimbare nu se va produce până când, „noi înșine nu vom deveni acea schimbare, pe care dorim s-o vedem in lume”. Din păcate, toți așteptăm să se schimbe mai întâi alte persoane.
- Programele de prevenție ar putea viza educația non-violentă; obiectivele acestor programe ar putea să fie, pe de o parte, pregătirea educatorilor/profesorilor pentru a deveni buni „părinți” și, pe

de altă, formarea competențelor necesare pentru a-i învăța pe copii cum să pună capăt abuzului, dacă acesta are loc, să știe să opună rezistență în situații de risc, sau să întrerupă ciclul abuzului.

- Putem afirma că promovarea „nonviolentei” este o prerogativă a timpurilor actuale, iar familia și școala constituie mediul în care acest comportament-model poate fi antrenat.

#### **Referințe bibliografice:**

1. Booth T., Ainscow M. Indexul incluziunii: dezvoltarea procesului de învățare și participare în școli, Chișinău: Biotehdesign, 2015, 200 p. (p.16 -21)
2. Keller F. Exerciții de comunicare nonviolentă, Trad. din l. franc. Popa L. București: Editura Trei, 2016, 239 p.
3. Rosenberg M.- B. Comunicarea nonviolentă. Limbajul vieții, Chișinău: Editura Epigraf, 2005, 221 p.
4. Salome J. Curajul de a fi tu însuși. Artă de a comunica conștient. Ediția a III-a. București: Curtea veche, 2008
5. <http://www.argumentpress.ro/non-violenta-se-invata-in-familie/>
6. [https:// cate-ceva-despre-non-violenta/](https://cate-ceva-despre-non-violenta/)
7. <http://diez.md/2018/01/30/ziua-internationala-nonviolentei-scoala>